

TỐC KÝ CHỮ VIỆT

Trần Tư Bình

- A. Cách tốc ký
- B. Hai đoạn thơ viết bằng chữ tốc ký
- C. Lời cuối
- D. Bảng tóm tắt

Bài này trình bày một cách tốc ký có hệ thống cho chữ Việt. Chúng hữu ích cho việc:

- "Chat" trên mạng, viết tin nhắn ở điện thoại di động, v.v...
- Cài đặt vào trang "Gỡ Tắt" ở các bộ gõ chữ Việt để khi gõ chữ tốc ký mà máy tính vẫn hiện ra chữ Việt trọn vẹn (hiện được tích hợp trong WinVNKey).
- Gợi một số ý cho việc cải tiến chữ quốc ngữ nếu có.

A. CÁCH TỐC KÝ

Xin đọc các qui ước tốc ký từ trên xuống dưới vì chúng có quan hệ nối tiếp. Cũng xin đọc các ví dụ để dễ nhớ các qui ước tốc ký.

1. Dấu sắc ở vần ngược (1 qui ước):

Vần ngược là vần chỉ có dấu sắc hoặc dấu nặng (Vd: oc, ach, up, ơt, ...). Đọc vần ngược chưa có dấu, nghe giống như đọc vần ngược có dấu sắc, như: oc-óc, ach-ách, up-úp, ơt-ót,

Do đó, một qui ước cần nhớ là:

- Bỏ bớt dấu sắc ở vần ngược Vd: *bưc* = *bức*, *nup* = *núp*, *trot lọt* = *trót lốt*.

2. Y và Uy (3 qui ước):

- I thay Y Vd: *i tá* = *y tá*, *lí trí* = *lý trí*.
- Ngoại trừ: Vần AY, ÂY vẫn là **AY**, **ÂY** Vd: *ngày ấy* = *ngày ấy*.
- Y thay UY Vd: *thý* = *thúy*, *byt* = *buýt*, *lỵ* = *lụy*.

3. Phụ âm đầu chữ (9 qui ước):

- F thay PH Vd: *fải* = *phải*.
- C thay K Vd: *cẻ* = *kẻ*, *cẻ* = *kẻ*, *cín* = *kín*.
- K thay KH Vd: *ki kó kẩn* = *khi khó khăn*.
- Z thay D Vd: *zì* = *dì*, *zo zự* = *do dự*.
- D thay Đ Vd: *di dâu dó* = *đi đâu đó*.
- J thay GI Vd: *já jì* = *giá gì*, *jữ jìn* = *giữ gìn*, *zù jì* = *dù gì*.
- G thay GH Vd: *ge* = *ghe*, *gế* = *ghế*, *gì* = *ghì*.
- NG thay NGH Vd: *nge* = *nghe*, *ngề* = *nghe*, *ngĩ* = *nghe*.
- Q thay QU Vd: *qay* = *quay*, *qên* = *quên*, *qệt* = *quệt*.

4. Phụ âm cuối chữ (3 qui ước):

- G thay NG Vd: *xoog* = *xoong*, *trôg mog* = *trông mong*.
- H thay NH Vd: *hoàh* = *hoành*, *huêh* = *huênh*, *qah* = *quanh*.
- K thay CH Vd: *hoạk* = *hoạch*, *nguyệtk* = *nguyệtch*, *tak bạk* = *tách bạch*.

5. Vần "Nguyên âm ghép + chữ cái" (17 qui ước + 1 ngoại lệ):

Đây là phần mới lạ. Nó trình bày cách tốc ký có hệ thống cho 52 vần, vốn có 3 hoặc 4 chữ cái, xuống còn 2 chữ cái mỗi vần.

Tiếng Việt hiện có tất cả 57 vần "Nguyên âm ghép + chữ cái".

Trong đó, 5 vần: *oong, oanh, uênh, oach, uêch* đã được tốc ký là: *oog, oah, uêh, oak, uêk* như vừa trình bày ở trên (xem ví dụ phần B.4).

Còn lại 52 vần:

- OĂ: ... oăt, oăc, oăñ, oăm, oăng.
- UÂ: ... uât, uân, uâng, uây.
- OE: ... oet, oen, oem, oeo.
- IÊ: ... iêt, iêp, iêc, iên, iêm, iêng, iêu.
- YÊ: ... yêt, yêp, yêc, yêñ, yêm, yêng, yêu.
- OA: ... oat, oap, oac, oan, oam, oang, oai, oay, oao.
- ƯƠ: ... ươt, ươn.
- UÔ: ... uôt, uôc, uôn, uôm, uông, uôi.
- ƯƠ: ... ươt, ươp, ươc, ươn, ướm, ướng, ưới, ườ.
- UYÊ: ... uyêt, uyên.

Nguyên âm ghép	+ Chữ cái									
	t	p	c	n	m	ng	i - y	o - u		
oă	oăt		oăc	oăñ	oăm	oăng				
uâ	uât			uân		uâng		uây		
oe	oet			oen	oem				oeo	
iê	iêt	iêp	iêc	iên	iêm	iêng				iêu
yê	yêt			yên	yêm	yêng				yêu
oa	oat	oap	oac	oan	oam	oang	oai	oay	oao	
ươ	ươt			ươn						
uô	uôt		uôc	uôn	uôm	uông	uôi			
ươ	ươt	ươp	ươc	ươn	ướm	ướng	ưới			ườ
uyê	uyêt			uyên						

Trong đó có:

- Các nguyên âm ghép: OĂ, UÂ, OE, IÊ hay YÊ, OA, ƯƠ, UÔ, ƯƠ, UYÊ.
- Các chữ cái cuối: T, P, C _ N, M, NG _ I, Y _ O, U.

52 vần này được tốc ký còn 2 chữ cái cho mỗi vần, bằng cách:

- Rút gọn nguyên âm ghép còn một nguyên âm. Và
- Thay chữ cái cuối bằng một chữ cái khác.

Rút gọn nguyên âm ghép còn một nguyên âm. Có 9 qui ước và 1 ngoại lệ:

- **Ă** thay OĂ
- **Â** thay UÂ
- **E** thay OE
- **I** thay IÊ hay YÊ
- **O** thay OA (Ngoại lệ: **A** thay OA, cho vần "oay")
- **Ơ** thay ƯƠ
- **U** thay UÔ
- **Ư** thay ƯƠ
- **Y** thay UYÊ

Thay chữ cái cuối bằng một chữ cái khác. Có 8 qui ước:

- D thay T
- F thay P
- S thay C

- L thay N
- V thay M
- Z thay NG

- J thay I, Y
- W thay O, U

Ráp 9 nguyên âm rút gọn vào 8 chữ cái cuối khác, ta tốc ký được 52 vần trên mỗi vần chỉ còn 2 chữ cái, như sau:
(Như vậy, chỉ cần nhớ 17 qui ước trên, ta dễ dàng nhớ được 52 vần tốc ký này)

- **ĂD, ẮS, ẪL, ẪV, ẪZ** ... (oắt, oắc, oăn, oăm, oảng).
- **ÂD, ÂL, ÂZ, ÂJ** ... (uât, uân, uâng, uây).
- **ED, EL, EV, EW** ... (oet, oen, oem, oeo).
- **ID, IF, IS, IL, IV, IZ, IW** ... (iêt, iêp, iêc, iên, iêm, iêng, iêu).
- **ID, IL, IV, IZ, IW** ... (yêt, yên, yêm, yêng, yêu).
- **OD, OF, OS, OL, OV, OZ, OJ, AJ, OW** ... (oat, oap, oac, oan, oam, oang, oai, oay, oao).
- **OD, OL** ... (uôt, uôn).
- **UD, US, UL, UV, UZ, UJ** ... (uôt, uôc, uôn, uôm, uông, uôi).
- **ƯD, ƯF, ƯS, ƯL, ƯV, ƯZ, ƯJ, ƯW** ... (ưôt, ưôp, ưôc, ưôn, ưôm, ưông, ưôi, ưâu).
- **YD, YL** ... (uyêt, uyên).

Nguyên âm ghép	+ Chữ cái							
	D	F	S	L	V	Z	J	W
Ă	ăd		ắs	ẫl	ẫv	ẫz		
Â	âd			âl		âz	âj	
E	ed			el	ev			ew
I	id	if	is	il	iv	iz		iw
I	id			il	iv	iz		iw
O	od	of	os	ol	ov	oz	oj	ow
							Ngoại lệ: aj = oay	
Ơ	ơd			ơl				
U	ud		us	ul	uv	uz	uj	
Ư	ưd	ưf	ưs	ưl	ưv	ưz	ưj	ưw
Y	yd			yl				

Sau đây là các ví dụ cho 52 vần tốc ký. Các ví dụ tổng hợp tất cả qui ước tốc ký ở các phần trên để cho thấy nhiều chữ Việt được tốc ký rất gọn:

- **ĂD** = oắt Vd: *ngắd* = ngoắt, *ngặd* = ngoặt.
- **ẮS** = oắc Vd: *hắs* = hoặc, *ngắs* = ngoắc.
- **ẪL** = oăn Vd: *xẫl* = xoăn.
- **ẪV** = oăm Vd: *kẫv* = khoăm.
- **ẪZ** = oảng Vd: *hẫz* = hoảng, *kẫz* = khoảng. (5)

- **ÂD** = uât Vd: *kâd* = khuấy, *lậd* = luật.
- **ÂL** = uân Vd: *kâl* = khuấy, *tẫl* = tuần.

- **ÂZ** = uâng Vd: *bâng kâz = bâng khuâng.*
- **ÂJ** = uây Vd: *kây kỏa = khuây khỏa. (4+5=9)*

- **ED** = oet Vd: *ked = khoét, lờe lờd = lờe loệt.*
- **EL** = oen Vd: *hel = hoen.*
- **EV** = oem Vd: *ngêv ngév = ngoem ngoém.*
- **EW** = oeo Vd: *ngêw = ngoẻo. (4+9=13)*

- **ID** = iêt, yêt Vd: *fịd = phiệt, id = yết, kid = khiết, zịd = diệt*
- **IF** = iêp Vd: *dịf = điệp, kif = khiếp, ngịf = nghiệp, zịf = diệp.*
- **IS** = iêc Vd: *tis = tiếc, vịs = việc.*
- **IL** = iên, yê Vd: *fil = phiên, íl = yễn, qil = quyên, til = tiên.*
- **IV** = iêm, yêm Vd: *fív = phiếm, ív = yểm, ngiv = nghiêm.*
- **IZ** = iêng, yêng Vd: *iz = yêng, jíz = giểng, ngiz = nghiêng.*
- **IW** = iêu, yêu Vd: *fíw = phiểu, íw = yểu, nhìw ðìw = nhiều ðiều. (12+13=25)*

- **OD** = oat Vd: *kod = khoát, lỏd = loát.*
- **OF** = oap Vd: *ngof = ngoáp.*
- **OS** = oac Vd: *kos = khoác, tỏs = toạc.*
- **OL** = oan Vd: *hòl tòl = hoàn toàn, kol = khoan.*
- **OV** = oam Vd: *ngov = ngoạm.*
- **OZ** = oang Vd: *hòz = hoàng, kỏz = khoảng.*
- **OJ** = oai Vd: *kỏj = khoái, ngỏj = ngoài.*
- **Ngoại lệ: AJ** = oay Vd: *laj haj = loay hoay.*
- **OW** = oao Vd: *ngow = ngoao. (9+25=34)*

- **ƠD** = ươt Vd: *hợd = huợt.*
- **ƠL** = ươn Vd: *hỡl = huỡn. (2+34=36)*

- **UD** = uôt Vd: *nud = nuốt, rụd = ruột.*
- **US** = uộc Vd: *cus = cuốc, thục = thuộc.*
- **UL** = uôn Vd: *kul = khuôn, lul = luôn, múl = muồn.*
- **UV** = uôm Vd: *lựv thựv = luộm thuộm, nhứv = nhuốm.*
- **UZ** = uông Vd: *úz = uống.*
- **UJ** = uôi Vd: *cúj = cuối. (6+35=42)*

- **ƯD** = ươt Vd: *lựd = lướt, lựd = lượt.*
- **ƯF** = ượp Vd: *cựf = cứớp.*
- **ƯS** = ược Vd: *dựs = được, fựs = phược, zựs = dược.*
- **ƯL** = ươn Vd: *lựl = lượn.*
- **ƯV** = ướm Vd: *bựv bứv = bướm bướm.*
- **ƯZ** = ướng Vd: *fựz = phướng, gựz = gướng.*
- **ƯJ** = ươi Vd: *tựj cừj = tưới tưới.*
- **ƯW** = ươu Vd: *rựw = rượu. (8+42=50)*

- **YD** = uyêt Vd: *kyd = khuyết, tyd = tuyết, tỳd = tuyệt.*
- **YL** = uyên Vd: *kyl = khuyên, lýl = luyến. (2+50=52)*

B. HAI ĐOẠN THƠ VIẾT BẰNG CHỮ TỐC KÝ

Một khi nhớ được toàn bộ qui ước tốc ký (33 qui ước + 1 ngoại lệ) và hiểu các ví dụ ở trên, ta dễ dàng hiểu hai đoạn thơ viết bằng chữ tốc ký sau đây.

- Bài thơ "Ông đồ" của Vũ Đình Liên viết bằng chữ tốc ký:

*Mỗi năm hoa đào nở
Mỗi năm hoa đào nở
Lại thấy ông đồ già
Lại thấy ông đồ già
Bày mực tàu, jấy đỏ
Bày mực tàu, giấy đỏ*

*Bên phố đông người qua
Bên phố đông người qua*

*Bao nhiêu người thuê viết
Bao nhiêu người thuê viết
Tấm tắc ngợi khen tài
Tấm tắc ngợi khen tài
"Hoa tay thảo những nét
"Hoa tay thảo những nét
Như phượng múa rồng bay"
Như phượng múa rồng bay"*

*Nhưng mỗi năm, mỗi vắng
Nhưng mỗi năm, mỗi vắng
Người thuê viết nay đâu
Người thuê viết nay đâu
Giấy đỏ buồn không thắm
Giấy đỏ buồn không thắm
Mực đọng trong nghiên sâu
Mực đọng trong nghiên sâu*

*Ông đồ vẫn ngồi đấy
Ông đồ vẫn ngồi đấy
Qua đường không ai hay
Qua đường không ai hay
Lá vàng rơi trên giấy
Lá vàng rơi trên giấy
Ngò trời mưa bụi bay
Ngoài trời mưa bụi bay*

*Năm nay đào lại nở
Năm nay đào lại nở
Không thấy ông đồ xưa
Không thấy ông đồ xưa
Những người muôn năm cũ
Những người muôn năm cũ
Hồn ở đâu bây giờ?
Hồn ở đâu bây giờ?*

- Đoạn đầu "Truyện Kiều" của thi hào Nguyễn Du viết bằng chữ tốc ký:

*Trăm năm trong cõi người ta
Trăm năm trong cõi người ta
Chữ tài chữ mệnh khéo là ghét nhau
Chữ tài chữ mệnh khéo là ghét nhau
Trải qua một cuộc bể dâu
Trải qua một cuộc bể dâu
Những điều trông thấy mà đau đớn lòng
Những điều trông thấy mà đau đớn lòng*

*Lạ gì bí sắc tư phong
Lạ gì bí sắc tư phong
Trời xanh quen thói má hồng đánh ghen
Trời xanh quen thói má hồng đánh ghen
Cảo thơm lần giở trước đèn
Cảo thơm lần giở trước đèn
Fog tình cổ lục còn trỳ sử xanh
Phong tình cổ lục còn trỳ sử xanh*

*Rằng năm Gia Tĩnh triều Minh
Rằng năm Gia Tĩnh triều Minh*

Bốn fuz fằg lặg hai cih vữg vàg
Bốn phương phẳng lặg hai kinh vững vàng
Có nhà vil ngoj họ Vuz
Có nhà viên ngoại họ Vương
Ja tư ngĩ cũg thừz thừz bậc trug
Gia tư nghĩ cũng thườg thườg bậc trung

Một trai con thứ rồc lòg
Một trai con thứ rồc lòng
Vuz Qan là chữ, nỏi jòg nho ja
Vương Quan là chữ, nỏi giòng nho gia
Đầu lòg hai ả tổ nga
Đầu lòng hai ả tổ nga
Thý Cìv là chi, em là Thý Vân
Thúy Kiều là chi, em là Thúy Vân

Mai cồc cak, tyd tih thần
Mai cồc cách, tuyết tinh thần
Một ngừj một vè, mừj fân vện mừj
Một người một vè, mừi phân vện mừi

C. LỜI CUỐI

• Cách tốc ký có hệ thống và dễ nhớ này đã được TS. Ngô Đình Học, tác giả bộ gõ WinVNKey <http://winvnkey.sf.net>, tích hợp toàn bộ cách tốc ký (chỉ trừ: i = y, y = uy) vào WinVNKey, để tạo ra một phương pháp mới gõ tắt chữ Việt. Gõ chữ tốc ký mà máy tính vẫn hiện ra chữ Việt trọn vẹn. Muốn dùng nó, chỉ cần nhớ cách tốc ký của bài này, hạ tải WinVNKey và bật vài tùy chọn theo hướng dẫn.

Ước tính tiết kiệm gần 40% số phím phải gõ khi chỉ dùng duy nhất phương pháp này. Ta tiết kiệm được nhiều hơn nữa khi dùng chung phương pháp này với trang gõ tắt các từ thường dùng của riêng ta tự tạo.

Muốn dùng phương pháp này, xin đọc bài *Phương pháp mới gõ tắt chữ Việt* ở trang mạng Chữ Việt Nhanh: <http://chuvietnhanh.sf.net>.

• Gần đây, nhân đọc bài viết này, TS. Nguyễn Vĩnh-Tráng thấy chữ W chưa được dùng ở vị trí phụ âm đầu nên đã đề nghị dùng W thay cho hai phụ âm đầu NG và NGH (W = NG = NGH). Xin mời đọc bài "*Có nên thêm phụ âm đầu W trong « Tốc Ký Chữ Việt » chẳng?*" của TS. Nguyễn Vĩnh-Tráng ở: <http://chuvietnhanh.sf.net/ThemPhuAmDauWTrongTockyChuViet.htm>.

• Một số tốc ký là của những người đi trước đã nêu ra khi bàn về vấn đề cải tiến chữ quốc ngữ. Sau đây là xuất xứ của chúng:

- Bỏ bớt dấu sắc ở vần ngược: Được thấy đầu tiên trong bài viết của ông Dương Tự Nguyên: *Một ý kiến về sự sửa đổi chữ quốc ngữ*, Văn học tạp chí, số 5, 15-10-1932, và các số tiếp theo. (trích sách *Vấn đề cải tiến chữ quốc ngữ*, Nxb. Văn Hóa, Hà Nội, 1961, tr.79).
- I thay Y: I thay cho y khi y là nguyên âm duy nhất trong chữ được thấy trong tự điển: *Nouveau Dictionnaire Franais-Annamite*, Imp. de la Mission, Sài Gòn, 1922. (trích sách *100 năm phát triển tiếng Việt*, Phụng Nghi, Nxb Văn Nghệ, Hoa Kỳ, 1999, tr.134).
- Y thay UY: Được thấy đầu tiên trong các tham luận của ông Nguyễn Trọng Phấn, Hoàng Tuy, Nông Ích Thùy và Phó Đức Thành, đọc tại hội nghị về 'Vấn đề cải tiến chữ quốc ngữ' năm 1960 tại Hà Nội. (sđd. *Vấn đề cải tiến chữ quốc ngữ*, tr.309, 335, 341, 348).
- F thay PH: Đề nghị của ông Ngô quang Châu, in trong sách *Chữ của dân tộc*, Hà Nội, 1946, tr.122. (sđd. *Vấn đề cải tiến chữ quốc ngữ*, tr.62).
- C thay K: Đề nghị này của ông Ngô quang Châu, in trong sách *Chữ của dân tộc*, Hà Nội, 1946, tr.122. (sđd. *Vấn đề cải tiến chữ quốc ngữ*, tr.62).

- K thay KH: Được thấy đầu tiên ở các tham luận của ông Hoàng Tụy và ông Phó Đức Thành, đọc tại hội nghị về 'Vấn đề cải tiến chữ quốc ngữ', năm 1960 tại Hà Nội. (sđd. *Vấn đề cải tiến chữ quốc ngữ*, tr.335, 348).
- Z thay Đ: Đề nghị này được thấy đầu tiên trong sách của ông E.F. Aymonier, *Nos transcriptions, Excursions et Reconnaissances*, Saigon, 1886, tome XII. (sđd. *Vấn đề cải tiến chữ quốc ngữ*, tr.45).
- D thay Đ: Đề nghị này của ông Legrand de la Liraye, in trong tự điển *Dictionnaire élémentaire annamite-français*, Saigon, 1868, tr.3. (sđd. *Vấn đề cải tiến chữ quốc ngữ*, tr.43).
- J thay GI và G thay GH: Đề nghị này của ông E.F. Aymonier, in trong *Nos transcriptions, Excursions et Reconnaissances*, Saigon, 1886, tome XII. (sđd. *Vấn đề cải tiến chữ quốc ngữ*, tr.45).
- NG thay NGH: Đề nghị này xuất hiện đầu tiên năm 1906 trong bản kiến nghị của Tiểu ban nghiên cứu vấn đề chữ quốc ngữ, được Hội đồng cải lương học chính Đông-dương thông qua. Xem *Conseil de perfectionnement de l'Enseignement indigène*. Première session, Hanoi, 1906, tr.64. (sđd. *Vấn đề cải tiến chữ quốc ngữ*, tr.54).
- Q thay QU: Được thấy trong tham luận của ông Hoàng Tụy, đọc tại hội nghị về 'Vấn đề cải tiến chữ quốc ngữ' năm 1960 tại Hà Nội. (sđd. *Vấn đề cải tiến chữ quốc ngữ*, tr.335).
- Bỏ bớt N ở phụ âm cuối chữ NG và NH: Đề nghị này tuy chưa ai chính thức nêu ra nhưng lâu nay nhiều người vẫn thường bỏ bớt *n* ở phụ âm cuối *ng* và *nh* để viết cho nhanh.

D. BẢNG TÓM TẮT

Xin xem Bảng tóm tắt Tốc ký Chữ Việt Nhanh (có dấu) ở đường dẫn sau:
[http://chuvietnhanh.sourceforge.net/BangTomTatTocKyCVN\(CoDau\).pdf](http://chuvietnhanh.sourceforge.net/BangTomTatTocKyCVN(CoDau).pdf)

Hoặc xem dưới đây:

BẢNG TÓM TẮT TỐC KÝ**Chữ Việt Nh@nh****(CÓ DẤU)****1. Bỏ bớt dấu sắc ở vần****ngược**

(vần ngược có phụ âm cuối là c, ch, p, t).

2. Vần Uy và Y

I thay Y

Y UY

AY, ẤY giữ nguyên AY, ẤY

3. Thay phụ âm ĐẦU

F thay PH

C K

K KH

Z D

D Đ

J GI

G GH

NG NGH

Q QU

4. Thay phụ âm CUỐI

G NG

H NH

K CH

5. Thay 52 vần**NGUYÊN ÂM GHÉP + CHỮ CÁI**

Thay nguyên âm ghép bằng một nguyên âm.

Ă OĂ

Â UÂ

E OE

I IÊ, YÊ

O OA

A trong vần OAY OA

Ơ ƯƠ

U UÔ

Ư ƯƠ

Y UYÊ

Đồng thời, thay chữ cái cuối bằng một chữ cái khác.

D T

F P

S C

L N

V M

Z NG

J I, Y

W O, U

Xem bài "Cách tốc ký chữ Việt" ở:

<http://chuvietnhanh.sourceforge.net/TocKyChuViet.htm>

Hoặc ở:

<https://www.tinhte.vn/threads/cach-toc-ky-chu-viet.2384476/>

© Trần Tư Bình (Email: tubinhtran@gmail.com, Web: [Chữ Việt Nhanh](http://chuvietnhanh.com)).

Độc giả có thể xem phiên bản bài này (không có hình bảng, tiện cho việc đưa lên các diễn đàn hoặc các mạng trên điện thoại di động, v.v.) ở 1 trong 3 đường dẫn sau:

<http://chuvietnhanh.sf.net/TocKyChuViet.htm>

<http://chuvietnhanh.sf.net/TocKyChuViet.pdf>

<http://chuvietnhanh.sf.net/TocKyChuViet.doc>